

התמונה המלאה

שנה גורלית, האם הזרמים האנטי ממסדיים יביאו לניפוץ האיחוד האירופי לרסיסים?

עמנואל נבון, מרצה ליחסים בינלאומיים במרכז הבינתחומי הרצליה, מתייחס לאחד האיומים המרכזיים בשווקים

עמנואל נבון | 20/03/2017 08:25

רבים בישראל שואלים את עצמם אם האיחוד האירופאי והאירו יחזיקו מעמד לאורך זמן, לאור הפרישה המתוכננת של בריטניה מהאיחוד ולאור עליית המפלגות האנטי-ממסדיות הדורשות פרישה מהאיחוד ו/או מהאירו. זוהי שאלה לגיטימית וחשובה, הן משום שהאיחוד האירופאי הוא השותף המסחרי הגדול של ישראל והן משום שלקריסת האירו עלולות להיות השלכות קשות על הכלכלה הישראלית. אלא שהדאגה מופרכת: האיחוד האירופאי והאירו לא הולכים להתפרק.

• רוצה לקבל עדכונים חמים בזמן אמת? הירשם לניוזלטרם של ביזפורטל

יש להתייחס לפרישתה של בריטניה בפרופורציה ובפרספקטיבה, שכן החברות של בריטניה באיחוד האירופאי תמיד הייתה חלקית ממילא: בריטניה לא הייתה חברה באירו (האיחוד המונטארי) ולא בהסכמי שנגן (על פתיחות הגבולות), והיא קבלה "פטור" מסעיפים שלמים של האמנה האירופאית לזכויות יסוד.

אבני היסוד של האיחוד האירופאי (הקהילה האירופאית לפחם ולפלדה ב-1951, והקהילה הכלכלית האירופאית ב-1957) הוקמו על ידי צרפת וגרמניה כדי למנוע מלחמות נוספות בין שתי האויבות ההיסטוריות. בריטניה לא הייתה שותפה להתארגנות זו במה שהיא מכנה עד היום "היבשת". בריטניה הצטרפה לקהילה הכלכלית האירופאית רק ב 1973 מתוך שיקולים כלכליים בלבד, אך היא תמיד התנגדה לניסיונות להפוך את השוק המשותף למבנה פוליטי ופדראלי.

הוויכוח הציבורי בבריטניה על הפרישה מהאיחוד ביוני 2016 היה ויכוח רגשי ולא עובדתי. חדירת הפליטים מסוריה ליבשת נבעה מהחלטה של קנצלרית גרמניה ולא של הנציבות האירופאית, ופליטים אלו לא הגיעו וגם לא היו יכולים להגיע לבריטניה (הן בשל המכשול הטבעי של תעלת למאנש, והן בשל העובדה שבריטניה אינה חתומה על הסכמי שנגן, כאמור).

תומכי ה"ברקזיט" טענו (בצדק) שהמשפט הבריטי כפוף למשפט האירופאי, אך עובדה זו הייתה נכונה וידועה מאז הצטרפותה של בריטניה ב 1973. המאזן בין היתרונות לבין החסרונות הכלכליים של החברות באיחוד שנויים במחלוקת, אך לא ניתן להעריך את מחיר הפרישה כל עוד ולא יושגו הבנות בין האיחוד לבין בריטניה על תנאי הפרישה.

כך שבריטניה תמיד הייתה חברה חריגה באיחוד, ולא רק בשל היותה אי. היא גם הייתה המדינה החברה היחידה, מן הסתם, שבה ראש ממשלה התחייב לערוך משאל עם על המשך החברות באיחוד. נכון להיום, אף

ראש ממשלה או ראש מדינה באירופה לא מתכוון לערוך משאל כזה.

הציר המרכזי של האיחוד האירופאי תמיד היה ותמיד יהיה הציר צרפת-גרמניה. צרפת יזמה ב-1951 את השוק המשותף לפחם ולפלדה כדי לכופף את העוצמה התעשייתית הגרמנית למסגרת משותפת; ב-1991, צרפת יזמה את האיחוד המונטרי כדי לקשור את גרמניה המאוחדת לאירופה מאוחדת. הטראומות ההיסטוריות של צרפת עמוקות מדי כדי שהיא תוותר על הפרויקט שהיא יזמה. אמנם מרין לה פן קוראת לפרוש מהאירו והיא התחייבה לערוך משאל עם על פרישה מהאיחוד אם היא תיבחר. אולם הסיכוי של להיבחר לנשיאות צרפת במאי הקרוב הנו כמעט אפסי.

באשר לגרמניה, היא המרוויחה הגדולה של האירו. על אף שמשלם המסים הגרמני נאלץ לכסות את החובות של ממשלת יוון, הרי שהאירו הפך את גרמניה לבורר האולטימטיבי של המדיניות הפיסקלית של שותפותיה לאיחוד. גם הקנצלרית אנגלה מרקל וגם היו"ר הטרי של המפלגה הסוציאל-דמוקרטית מרטין שולץ (שיתמודד מולה בבחירות של ספטמבר 2017) הם בעד השימור ואף החיזוק של האיחוד האירופאי. מפלגת הימין הפופוליסטי "אלטרנטיבה למען גרמניה" קוראת אומנם לפרוש מהאיחוד, אך רק אם האיחוד לא יבצע מספר רפורמות (לפי הסקרים האחרונים, מפלגה זו תזכה ב 10% מהקולות בלבד בבחירות הקרובות).

תוצאות הבחירות בהולנד הפריכו את נבואות הזעם על ה"גל הפופוליסטי" באירופה. אירופאים רבים מרגישים, בצדק, תסכול בשל החשבון שהוגש להם כדי להציל את יוון ובשל גלי הפליטים. אך הם לא יוותרו בקלות על מבנה ששומר על שלום היבשת ועל יציבותה הכלכלית.

ד"ר עמנואל נבון הוא מרצה ליחסים בינלאומיים באוניברסיטת תל-אביב ובמרכז הבינתחומי הרצלייה, ועמית בכיר בפורום קהלת